

ORIENTALSKA KNJIŽEVNOST

orient-vzhod

S to besedno zvezo označujemo vse književnosti starega in srednjega veka, ki so nastajale in se razvijale na obširnem območju od Afrike do Tihega oceana. To pomeni v severovzhodni Afriki, Bližnjem vzhodu, južni in srednji Aziji in Daljnem vzhodu. Mednje spadajo naslednje književnosti:

- Egiptovska
- Starožidovska
- Arabska
- Sumerska
- Akadska
- Turška
- Perzijska
- Indijska
- Kitajska
- Japonska

Razvoj orientalske književnosti

Najstarejši sta Sumerska in Egiptovska, začenjata se 3000 let pred Kristusom. Sumerska se je končala že v 2., Egiptovska pa v 1. tisočletju pred Kristusom. Nekoliko mlajši sta Akadska in Starožidovska. Kmalu po letu 1000 pr. Kr. se pojavita Indijska in Kitajska, nekaj stoletij kasneje pa še Perzijska ali Iranska. Najmlajši sta Japonska in Arabska, ki se pojavita šele 600 po Kristusu. Turška pa je še kasnejša na podlagi Arabske in Perzijske.

Glavne značilnosti orientalske književnosti

Pri njihovem nastanku je modovala religija. Na začetku starih kultur niso poznali delitve na vero, umetnosti in filozofijo. Delitev se pojavi šele skozi razvoj kultur. Večna ljudstev je imelo politeristično vero. Nekaj jih je bilo pa monoteristično (starožidovska vera, krščanska, islam v 7.st.). Pomemben del teh kultur so t.i. svete knjige. Pri židih in kristjanih je to sveto pismo ali biblija, muslimani imajo Koran, Indijci imajo Vede, Perzijci Aveste, Kitajci pa Konfucije (4 knjige). Vsa ta dela so napisana v zelo dovršenem jeziku, zato imajo tudi literarno vrednost.

Zvrsti orientalskih književnosti

Pomemben del pri vseh teh literaturah predstavljajo poučni spisi, ki so v verzih ali prozi. Te knjige vsebujejo modre izreke, pregovore, basni in legende. Večina teh spisov ima precejšnje estetske oblike, zato jih prištevamo med polliterarne ali literarne.

Osrednje mesto v orientalski književnosti je od nekdaj imela lirika. Poznala je več oblik. Na eni strani so himna in oda. Na drugi pa so bile zelo popularne ljubezenske, miselne in razpoloženjske pesmi. Nekateri orientalski pesniki so močno vplivali na razvoj orientalske književnosti.

V Arabski književnosti (ABU NUVAS), Perzijski (OMAR HAJAM, HAFIS), Indijski (KALIDASA), Kitajski (LI BAJ-LI TAI PO), Japonski (MACUO BAŠO).

Velik pomen v orientalski književnosti ima ep, ki pa se razvije po vseh narodih. Najstarejši ohranjen ep je akadski ep GILGAMEŠ, pri Perzijcih FIRPUZI, ŠAH NAM, v Indiji pa dva velika epa MAHABHARATA, RAMAJANA.

V začetku našega štetja, okoli leta 0, se je v orientu pojavil tudi predhodnik današnjega romana, najprej v verzih, nato v prozi. Zelo popularen je bil v Indiji, Kitajskem, Japonski in v Perziji.

Pri bralcih so bile najbolj priljubljene kratke zgodbe v prozi. To so bajke, pravljice, legende, pripovedke, novele. Te kratke zgodbe srečamo pri večini orientalskih kulturah. Avtorji so jih povezovali v cikluse. Najbolj znana taka zgodba je Tisoč in ena noč.

Nazadnje se je v nekaterih orientalskih kulturah razvila dramatika. Takrat se je najbolj razvila v Indiji, Kitajskem in Japonskem. Najbolj znano delo, ki je vplivalo na razvoj je Indijska SUKONTALA. Od vseh orientalskih književnosti je na Evropo vplivala Starožidovska, ki je ohranjena v svetem pismu. Ta literatura je postala temelj krščanstva.

Sveto pismo

Beseda sveto pismo ali biblija pride iz stare grščine in pomeni `knjiga knjig`. Sestavljena je iz dveh enot, stare in nove zaveze. Stara je veliko več obširnejša. Židje priznavajo samo staro, kristjani pa obe. Stara zaveza je napisana v treh jezikih, hebrejščini, aramejščini in starogrščini. Nastala je v 7. st. pr. Kr., pa do začetka nove v 1. stoletju. Dokončno obliko je dobila okoli leta 400 po Kristusu. Kompletно so jo prevedli v grščino, latinščino – Sveti Hieronim 4. stoletje. Prevod se imenuje VULGATA. Potem so kmalu prevzeli v zahodne jezike evrazijskega, koptskega, armenskega. Do prevoda v stare jezike pa pride, kot posledica protestantizma (učili so jih, da naj vsak vernik bere svojo knjigo). Naš Jurij Dalmatin jo je prevedel v slovenščino leta 1584.

Stara zaveza je zelo obširna, govori o zelo dolgem obdobju. O začetnem stvarjenju sveta, nato pa o poti izvoljenega ljudstva. V nekaterih obdobjih ima to svojo država, v drugih pa suženjstvo. Konča se z napovedjo odrešenika. Opisuje tudi zelo raznolika besedila, večinoma v prozi, nekatera tudi v poeziji.

Nova zaveza je pisana celotno v prozi in je veliko krajša. Obe zavezi sta razdeljeni na več knjig. To štetje je pri različnih verstvih različno. Pri Judih šteje knjig za novo zavezo je 22 knjig (židje 21 knjig), za stara pa 27 knjig.

Glavni deli v stari zavezi so Zakoni ali Peteroknjžje, Preroki in Spisi. V novi zavezi pa štirje evangeliji (Markov, Matejev, Lukov, Janezov), Apostolska dela, Pisma, Razodetje ali Apokalipsa. Med starozaveznimi pesniškimi oblikami posebno mesto zavzema knjiga Psalmov (st. gr. pomeni pesem peta ob spremljavi brenkal). V svetem pismu je 150 psalmov (za Žide pa 149). Ta knjiga je nastajala od 10. do 2. stoletja pred našim štetjem. Skoraj polovico izročila prepisuje kralju Davidu, ki živi 1000 let pred Kristusom, ampak to ni dokazano. To so besedila verskega in domoljubnega namena. V njih vernik oz. ljudstvo govori o svojem bogu. Ta govor je žalosten, drugič pa še optimističen. Pomemben je trenutni položaj ljudstva. Če so v suženjstvu so psalmi žalostni, izgledajo pa kot tožbe, žalostinke. Če pa so bile na boljšem so pa psalmi kot nekatere molitve in zahvale. Psalmi so različnih dolžin. Niso razdeljeni ne kitice, nimajo rime, ampak imajo melodijo. Jezik v psalmih pa je zelo bogat. Opazimo pa tudi zelo veliko stilističnih sredstev.

Psalm 130(129)-pesem iz globočin

Ta psalm govori o tem, kako Izraelec kliče boga. Prosi ga, da naj njegovemu ljudstvu odpusti grehe in naj jih reši pred sovražnikom. On upa, da mu bo bog to ustregel, kajti on je usmiljen in vsemogočen. Lirski subjekt je tukaj verujoči človek, ki nagovarja boga. On priznava svojo nemoč in božjo vsemogočnost. Človek se tukaj zateka k bogu. Pesem ni deljena na kitice, nima rime ima pa lepo melodijo. Opazimo veliko stilnih sredstev:

-ANADIPLOZA (ponavljanje nekaterih besed;Gospod)

-VZKLIK (gospod usliši moj glas)

-RETORIČNO VPRAŠANJE (Gospod, kdo bi mogel obstati?)

-ANAFORA (maja duša-9, 11 verz)

-PRIMERA (bolj kakor stražarji na jutru)

-METONIMIJA (na koncu pesmi;on bo rešil Izraela vseh njegovih krivd)

-NAGOVOR ali APOSTROFA (iz globočine kličem k tebi,)

-PARALELIZEM ČLENOV ;to je ponavljanje istega verza, tudi motiva, postavljeni eden od drugega, tukaj jih je veliko, poljubno

Visoka pesem

V osnovi je to ljubezensko besedilo, sestavljeno iz osmih spevov, zato bi temu lahko rekli kar pesnitev. Izročilo je to delo pripisovalo kralju Salomonu (naj bi bil najmogočnejši vladar, živel okoli leta 1000 pr. n. št.). Del svetega pisma je to besedilo postalo lahko, ker so ga začeli razlagati alegorično. Najbolj so ga razlagali kot zvezo z bogom in božjim ljudstvom. Krščanska cerkev pa to razlaga kot odnos med Cerkvijo in bogom. Ta odnos je prikazan kot nekakšna zaroka. V tej pesnitvi je v obliki dialoga prikazana ljubezen, hrepenenje in zvestoba. Govorci posameznih delov so različni (zbor deklet,). V berilu imamo dva odlomka. V prvem zaročenec izžareva lepoto izvoljenke. Tukaj gre za besedišče sedanjega življenja. Vidimo, da gre za živinorejsko in kmetijsko kulturo. V drugem pa zaročenka povečuje resnično ljubezen. Od stilističnih sredstev prevladuje v prvem odlomku PRIMERA ali KOMPARIJA.

Prilika o izgubljenem sinu (parabola)

To je literarno besedilo, ki je vedno poučna zgodba. Iz življenja vzame nek nauk in ga ponazori. Veliko parabol je v novi zavezi. Uporablja jih Jezus Kristus. Ko njega nekaj vprašajo, jim ne odgovori naravnost, ampak pove zgodbo, ki jo vzame iz življenja in jo mora poslušalec razbrati. Ta prilika je iz Lukovega evangelija. Zgodba se dogaja v kmečkem okolju. Bogat kmet ima dva sinova. Mlajši sin od očeta zahteva svoj del premoženja in gre po svetu. Premoženje zapravi in konča na najnižji možni točki, nato pa odide nazaj domov. Ko ga oče zagleda priredi veliko pojedino. Starejši sin se užali in očetu zavida. Oče mu je vse to lepo razložil. V starejšega ni podvomil, imel ga je rad. Mlajši se je zgubil v življenju, vseeno mu oče odpusti. Bralec oz. poslušalec mora to dešifrirati. Oče je v tem primeru bog, sinova pa predstavljata dobre in slabe ljudi. Bog ima oboje rad.